

Nr 41.

Av herr Larsson, Nils August, m. fl., *angående skydd för de norrländska länen mot skadliga verkningar av exploateringen av vattenkraften, m. m.*

Jämlikt 4 kap. 1—3 §§ vattenlagen skall i fråga om större vattenkraftanläggningar (över 500 turbinhästkrafter) byggnadens ägare vara pliktig att för tillgodoseende av kringliggande bygds behov av kraft till användning i hantverk, småindustri eller lantbruk eller till belysning eller uppvärmning tillhandahålla intill en tiondel av den årliga kraftmängd, som kan uttagas med det i kraftverket installerade maskineriet (s. k. bygdekraft). Storleken av nämnda andel bestämmes av vattendomstolen.

Bestämmelserna om bygdekraft har tillkommit för att förebygga att ett kraftverksföretag skulle kunna från en bygd överföra så mycket av vattenkraften, att bygden vid kraftkällan icke skulle få sitt eget kraftbehov tillgodosett. Med bestämmelserna är alltså fastslaget som princip att bygden vid kraftkällan skall ha förmånsrätt till viss kraftmängd. Av förarbetena till vattenlagen synes emellertid också framgå att med bygdekraftsbestämmelserna avsetts att bygden skall ha en gynnad särställning i fråga om priset på kraften. I lagen är klart utsagt att priset skall vara självkostnaden med tillägg av endast 2 procent ränta å anläggningskapitalet.

Bygdekraftsinstitutet har dock tyvärr fått mindre praktisk betydelse på grund av det omständliga förfarandet och andra med kraftleveransen förknippade omständigheter. Det kan dock här nämnas att genom en dom den 18 maj 1949 av Västerbygdens vattendomstol bygden kring kraftverken vid Vargön, Trollhättan och Lilla Edet lyckats erhålla nedsättning i krafttaxorna med stöd av bygdekraftsbestämmelserna.

Erfarenheterna kan sägas ha givit vid handen, att bestämmelserna i vattenlagen om bygdens förmånsrätt till elkraft fått en sådan utformning att det med bestämmelserna avsedda syftet icke uppnåtts. De har haft så liten betydelse att kraftverksföretagen icke behövt praktiskt räkna med skyldighet att tillhandahålla bygdekraft.

I en den 30 maj 1950 avgiven promemoria har sakkunniga för utredning rörande vissa ändringar i vattenlagen föreslagit en revision av bestämmelserna om bygdekraft. Om de sakkunnigas förslag skulle godtagas skulle detta innebära, att bygden icke ens i princip skulle vara tillförsäkrad någon förmån i prishänseende. Bygden skulle även i

övrigt komma i ett sämre läge än vad meningen var enligt förutsättningarna under förarbetena med nu gällande vattenlag.

De myndigheter i Norrland, som hörts över nyssnämnda förslag, har också funnit detsamma otillfredsställande. Länsstyrelsen i Jämtlands län framhåller i sitt yttrande att det förefaller ej osannolikt att de sakkunniga vid utformningen av sitt förslag åtminstone i någon mån utgått från att bygdekraftsinstitutet numera hade relativt liten betydelse och att dess bibehållande huvudsakligen vore en säkerhetsåtgärd. En dylik uppfattning är i och för sig förklarlig med hänsyn till den hittillsvarande utvecklingen på området. Å andra sidan måste man räkna med att det alltjämt växande behovet av elkraft till de större samhällena och till storindustrien kommer att medföra en skarp konkurrens om den tillgängliga kraften och att i denna konkurrens landsbygdens behov kommer i efterhand, såvida ej lagbestämmelser i skälig omfattning tryggar detta behov. Länsstyrelsen ansluter sig till ett av ledamoten av de sakkunniga herr Skoglund avgivet yttrande om behovet av en allsidig utredning av de norrländska kraftförsörjningsfrågorna. I sitt yttrande har herr Skoglund fäst uppmärksamheten på de särskilda förhållanden i fråga om kraftförsörjningen, som kan komma att råda i de övre norrländska länen. Herr Skoglund anför bl. a. följande:

I dessa områden pågår nämligen eller planeras en utbyggnad av vattenkraften i stor omfattning. Från kraftkällorna skall kraft i mycket betydande skala föras till mellersta och södra Sverige över kraftledningar med exceptionellt stor kapacitet. Med hänsyn härtill är det av största vikt att tillräckliga kraftmängder avsättas för aktuella och framtida kraftbehov inom dessa län. Frågan härom är för övrigt icke ny. Den uppmärksammades redan av Norrlandskommittén, som i sitt principbetänkande gjorde vissa uttalanden angående de norrländska kraftförsörjningsproblemen. Nyligen har också länsstyrelsen i Västerbottens län på grundval av en utredning, som verkställdes av en av länets landsting utsedd kommitté, gjort framställning till Kungl. Maj:t om utredning av föreliggande problem. Framställningen i fråga har icke varit remitterad till de sakkunniga, vilka därför saknat anledning att ingå på en närmare prövning av densamma.

För en tillfredsställande kraftförsörjning är frågan om distributionen av särskild betydelse. På grund av de höga transformeringskostnader, varom här blir fråga, torde det icke vara möjligt att på de högspänningslinjer, på vilka kraften är avsedd att föras ur Norrland till andra delar av landet, leverera kraft till de bygder genom vilka ledningarna dragas. I följd härav måste kraftförsörjningen i övre Norrland tillgodoses över särskilda ledningar. Av vikt är därvid självfallet att det lokala ledningsnätet icke blir eftersatt.

Mot farhågorna för otillräcklig kraftförsörjning i övre Norrland kan den invändningen göras, att det där är staten, som äger större delen av vattenkraften, och att i detta förhållande ligger en trygghet för att även denna del av landet skall bliva tillgodosedd med elektrisk kraft.

Utan tvivel kan tryggheten i sådant fall anses större än om exploateringen skulle ske genom enskilda företag i södra och mellersta Sverige. Beaktas måste emellertid att även staten har att tillämpa företagsekonomiska principer i sin kraftpolitik. Med hänsyn till angelägenheten av att övre Norrland i tillräcklig utsträckning erhåller elektrisk kraft kan det dock komma att ges tillfällen, då det blir erforderligt att frånga den mera strikta tillämpningen av nyssnämnda principer. Under alla förhållanden måste det anses ofrånkomligt, att man i det skede, då de stora planerna för kraftöverföring söderut uppgöras, också beaktar vad det framdeles kommer att kosta att med elektrisk kraft tillfredsställande försörja de län, där de stora kraftkällorna ligga.

Om vattenkraftsutbyggnaderna i riket yttrade ingenjören Erik Blomqvist i ett föredrag den 23 april 1952 vid Svenska vattenkraftföreningens årsmöte bl. a. följande:

Under 1951 ökade den utbyggda vattenkraften med 254 MW till 3 482 MW. Vattenkraftens energiproduktionsförmåga ökade samtidigt med 1 760 MkWh till 18 715 MkWh; ökningen uppgick sålunda till drygt 10 %, vilket torde kunna anses innebära att kraftbalansen vid normal vattentillgång blev något förbättrad. Det dominerande tillskottet erhöles från Harsprånget, där de två första aggregaten, med en normalarsproduktion om 1 550 MkWh, sattes i drift i mars resp. oktober.

För några veckor sedan körde man i gång det tredje aggregatet; Harsprånget blev därigenom landets största vattenkraftsanläggning. Samtidigt sattes världens första 380 kW ledning i drift — tvenne betydelsefulla händelser i kraftförsörjningens utveckling. Bland övriga kraftverk, som blivit färdiga efter förra årsmötet, må nämnas Jössefors och Gråda. Det första aggregatet vid Krokströmmen kom nyligen i gång; där har man nu dämt upp vattnet vid landets största valvdamm, som har en högsta höjd av 45 m. I början av maj blir Stadsforsens tredje aggregat färdigt, och därmed uppgår den utbyggda vattenkraften till 3 650 MW. Pågående utbyggnader omfatta då ca 1 200 MW; värdet torde komma att ökas betydligt under den närmaste framtiden. Under återstoden av detta år beräknas nämligen utbyggnader om ca 340 MW komma att påbörjas; hittills under året ha påbörjats ca 110 MW.

Som karakteristiskt för innevarande utbyggnadsperiod torde man rent allmänt kunna anse det vara, att det är de största kraftkällorna man bygger ut och att man likväl i allmänhet bygger i en etapp, möjligen utelämnande något aggregat för framtida komplettering. Tidigare har storkraftverken utbyggts successivt under en längre tidsperiod, såsom Trollhättan och Porjus, där arbeten pågått nästan hela tiden sedan 1906 resp. 1910, samt Krångede, där utbyggnaden skedde i två huvudetapper. Järpströmmen och Hjalta voro de första kraftverken över 100 MW som utbyggdes i en etapp, och nu har tillkommit Harsprånget, som dock så småningom kompletteras med ett fjärde aggregat. Då ju utbyggnadskostnaden per kW i allmänhet är lägre för ett stort kraftverk än för ett litet kraftverk, bidrager detta till den utveckling, som länge varit rådande, att kraftens realpris varit sjunkande,

och detta trots att allt sänpre och från konsumtionscentra allt avlägsnare vattenfall måste tagas i anspråk för att täcka den hastigt stegrade efterfrågan på el-kraft. De stora fallens antal är emellertid rätt begränsat. I klass med Harsprånget återstår endast ett fallkomplex, nämligen Norrfors, där man nu gör bergundersökningar för en anläggning om 360 MW effekt och en normalårsproduktion om 2 100 MkWh. Denna anläggning skulle alltså beträffande effekt överträffa Harsprånget med nuvarande tre aggregat och förmodligen ge mera energi än anläggningen vid Harsprånget även efter dess utvidgning med ett fjärde aggregat. Antalet vattenkraftstationer med över 100 MW effekt uppgår för närvarande till 7; om tio år torde antalet ha vuxit till ca 20. De därefter återstående utbyggnadsvärda anläggningarna om mer än 100 MW torde endast vara ett 10-tal, hälften av dem i Luleälv. Vid samma tid beräknas av utbyggnadsvärda 60 miljarder kWh återstå att utbygga ca 25 miljarder. Vid 1950 års slut representerade de stationer, som hade en effekt av mera än 100 MW, 25 % av den totala energiproduktionsförmågan. För tillskottet under 50-talet är motsvarande procenttal ej mindre än 75. För därefter återstående nedgår det åter till 25 %. Storkraftverken höra sålunda i huvudsak innevarande decennium till; deras andel i utbyggnaderna kommer sedermera att minska avsevärt, vilket verkar fördyrande på den producerade kraften i allmänhet. Samma ogynnsamma verkan har kraftutbyggnadernas förskjutning norrut. Av de 35 miljarder kWh, som beräknas återstå att utbygga vid 1955 års slut, kommer endast drygt en tredjedel på Ångermanälven och söder därom belägna vattendrag.

Av de uppgifter ingenjören Blomqvist sålunda lämnat framgår hur hastigt utbyggnadstakten är på vattenbyggnadsområdet. Jämsides med nybyggnad och tillbyggnad av kraftverken utföres också i raskt tempo omfattande sjöregleringar. Även för regleringarna gäller att de bästa vatten förstages i anspråk.

Den här skildrade utvecklingen innebär att det icke kommer att dröja längre än ett par tre årtionden innan vårt lands bästa vattenkraftkällor blivit utbyggda. Om konsumtionen av elektrisk kraft fortfar att växa i samma grad som hittills kan det också beräknas att den kraft som utvinnes ganska omedelbart blir bunden för varaktig konsumtion.

I Norrland har i olika sammanhang och vid olika tillfällen givits uttryck för bekymmer över utvecklingen på vattenkraftsområdet. I samma grad som vattenkraften där utbygges överföres den på ledningar till mellersta och södra Sverige. Det har uttalats farhågor för att elektrisk kraft i en framtid kan komma att saknas för utveckling av norrländsk industri och norrländsk bygd över huvud taget — trots att 5/6 av vattenkraften ligger i Norrland — eller att kraften i varje fall kan komma att betinga för högt pris för att bli användbar vid förädling av de förnämsta naturtillgångarna i Norrland, nämligen skogen och malmerna. Det har i gången tid knutits stora förhoppningar om

en framtida stor ekonomisk utveckling i Norrland på grund av de rikliga tillgångarna där av vattenkraft, skog och malm. Här kan erinras om de utredningar som på sin tid utfördes av vattenfallssakkunniga. I ett den 7 mars 1918 avgivet betänkande angående lån till vattenkraftsanläggningar ingår av särskilt tillkallade experter avgivna utlåtanden av mycket stort intresse. I en detaljerad utredning påvisar professor Wilh. Palmær: "att Norrland för framtiden måste anses vara den landsdel, där tillfällena finnas för den största utvecklingen av den elektrokemiska industrien, enär dels där den största delen av landets vattenkraft förefinnes, dels behoven av vattenkraft för andra ändamål är mindre. För vissa elektrokemiska industrier har ju Norrland även särskilda naturliga betingelser". De sakkunniga (F. Vilh. Hansén, Erik Palmstierna, D. Persson i Tällberg och Sven Lübeck) yttrar för sin del: "att det i Norrland tillgängliga kraftöverskottet torde kunna komma till användning för nya elektrokemiska och elektrotermiska industrier, men endast i mindre mån för motordrift och borgerliga förbrukningsändamål, häri inbegripet lantbruket. Den elektrokemiska industrien kräver för sin utveckling särskilt billig kraft, detta med hänsyn även till konkurrensen med Norges billigare och mera välbelägna vattenkraft".

Många förhoppningar vartill uttalanden som de här citerade givit upphov har grusats under tidens gång. Prognoserna om en ljus industriell framtid för Norrland tack vare krafttillgångarna har endast i mindre grad infriats. Det statliga järnverket i Luleå är visserligen här att nämna, men det kunde icke undgå att väcka uppmärksamhet när ordföranden i styrelsen för järnverket vid norrlandsmässan i Luleå 1952 yttrade att den elektriska kraften ställde sig för dyrbar för att kunna användas vid järnverket i tidigare planerad omfattning. Den nya möjligheten att på samma ledning överföra hundratusentals kilowatt kraft från Norrbotten till mellersta Sverige har gjort kraften så dyr även i Norrbotten, att järnförädlingen där i fortsättningen måste baseras på importerad koks.

Det är uppenbart att kraftöverföringen från Norrland till mellersta och södra Sverige har som följd, att man för näringslivet i Norrland numera icke har att hoppas på den goda framtid som de tidigare prognoserna ställde i utsikt. Det är i andra delar av landet än där de värdefulla kraftkällorna ligger som man kommer att få tillgodogöra sig vattenkrafttillgångarna. Det är icke Norrland som i första hand har nytta av att vattenfallen där varit billiga att förvärva — kronan har många av dem gratis — och att utbyggnadskostnaderna är jämförelsevis låga. De stora värden som ligger i detta förbrukar man i de upp till 100 mil långa 380 000-voltsledningarna, varefter man kan sälja kraften 100—125 mil från kraftverken till ett pris som är konkurrens-

kraftigt inom ett väl differentierat näringsliv i nedre delarna av landet men oöverkomligt i många fall för en på malm och skog baserad norrländsk förädlingsindustri.

Ovan har påvisats att bygdekraftsinstitutet icke fungerar så som avsetts och att dess tillkomst icke varit till avsett gagn för bygden. Det kan också allmänt sägas, att de norrländska bygder, där vattenkraften exploateras, icke heller blivit i annan ordning i skäligen grad kompenserade för de skador på byar och gårdar, jordbruk, fiske, samfärdsmedel o. s. v. som vattenkraftsbyggnader och sjöregleringar vållat. Enskilda personer kan ha fått goda ersättningar, men bygden som sådan har blivit skadelidande både i nuet och för framtiden. De vid sjöregleringarna utdömda regleringsavgifterna uppgår till så låga belopp att de är praktiskt betydelselösa. Vattenbyggnadsintresset har på grund av ofullkomligheten i lagstiftningen tillåtits dominera på ett sätt som varit till förfång för andra vällovliga intressen i Norrland.

Bland de förslag, som framförts med syfte att skapa gynnsamma förhållanden för de norrländska bygderna i samband med vattenkraftsexploateringen, må nämnas ett förslag av länsstyrelsen i Västerbottens län i skrivelse den 20 april 1950. I skrivelsen, som remitterats till elkraftutredningen, anföres bl. a.:

Strömfallen i övre Norrland övergå nu i allt större utsträckning antingen till staten eller till några få enskilda storföretag, en utveckling som kan komma att ytterligare påskyndas av den 1948 beslutade ändringen av vattenlagen, varigenom strömfall kunna exproprieras för att läggas i reserv. Även små strömfall i vattendrag, som kunna bli föremål för regleringen, äro eftersökta. Det är att befara att genom denna utveckling framdeles icke kommer att finnas nämnvärd plats i vattendragen för bygdekraftverk av den typ, som hittills tillgodosett lokala områden eller vissa industrier med deras behov eller huvudsakliga behov av elkraft. De övrenorrländska bygderna och deras näringar bli i stället för sin kraftförsörjning helt beroende av de stora kraftexploatorerna, som väl kunna vara skickade att leda utbyggnaden av vattenkraften men av vilka man näppeligen kan påfordra att de skola hålla blicken öppen för att ha intresse av utvecklingsbehoven allmänt taget i övre Norrland.

Otillräcklig tillgång på elkraft betyder självfallet en hämsko på utvecklingen. Det är ett livsvillkor för övre Norrland att en dylik situation icke uppstår. Det bör därför kraftigt betonas — såsom norrlandskommittén också gjort — att det ständigt bör finnas en kraftreserv för tillgodoseende av nya behov. Att denna kraftreserv för Norrlands del bör vara vattenkraft ligger i öppen dag. I de sydligare delarna av landet, dit kol kan transporteras billigare, kan kraftreserven utgöras av ångkraft.

Kraftreserven bör vid varje tidpunkt vara av sådan storlek att den efter skäligen varsel kan tillgodose aktuella och närbeliggande behov. Den torde som regel böra bestå av utbyggd vattenkraft men kan möjligen till sina yttersta delar bestå av outbyggd kraft med förhållandevis kort

utbyggnadstid. Att för avlägsnare norrländska behov redan nu avsätta viss vattenkraft som reserv torde dock icke vara rationellt. National-ekonomiskt sett kan det vara riktigare att sådan vattenkraft får tillgodogöras tills vidare för att täcka behov i Syd- och Mellansverige. Men övrenorrlandsintressena kunna kräva, att när landets vattenkraft en gång blir till fullo utbyggd, ångkraftverk utbyggas i landets sydligare delar i sådan takt, att vattenkraftproducerad elkraft efter skäligen varsel kan omföras att tillgodose det ökade norrlandsbehovet, ävensom att kostnaden för den sålunda värmegenererade kraften icke kommer att till någon del belasta norrlandsförbrukarna.

Vattenkraftens successiva överföring i statens och storföretagens ägo liksom över huvud dessa företags dirigering av vattenkraftutbyggnaden kan föra med sig att en bygd, som ligger vid ett för dess tillgodoseende med kraft lämpligt strömfall, måste taga sin kraft över långa överföringsledningar. Vid prissättning av sådan råkraftleverans bör tillvaron av kraftkällan i bygden beaktas och bygden icke belastas med kostnader för de långa överföringsledningarna, om kraft skulle kunnat erhållas billigare vid en lokal utbyggnad.

Men storkraftföretagens dirigering av vattenkraftutbyggnaden utan direkt sikte på de norrländska behoven gör det nödvändigt icke blott att kraftproducenterna åläggas att tillgodose de norrländska behoven och till rätt avvägt pris utan även att ledningarna för råkraftleveranserna alltid äro — även till avlägsna bygder — sådana, att de efter skäligen varsel kunna givas den överföringsförmåga, som erfordras för att tillgodose det anmälda ökade behovet med god elkraft.

Vad här ovan anförts beträffande övre Norrlands försörjning för framtiden med elektrisk kraft kan sammanfattas sålunda:

1. Den i övre Norrland producerade kraften bör i första hand användas för att täcka alla inom landsändan förekommande mera högvärdiga kraftbehov.

2. Utbyggnaden av vattenkraft bör ske i sådan takt att nytillkommande kraftbehov efter skäligen varsel kunna tillgodoses.

3. Sedan landets vattenkraft blivit tillgodogjord i den omfattning, som kan anses lämpligt ur allmän synpunkt, måste därefter kommande kraftbehov tillgodoses genom utbyggnad av anläggningar för värmekraft. Dessa böra förläggas i landets sydligare delar och givas sådan kapacitet, att hinder ej möter att fylla i övre Norrland uppkommande nytt kraftbehov genom omföring av erforderlig del av den därifrån söderut levererade kraften.

4. Vid avvägningen mellan råkraftpriserna i övre Norrland, å ena sidan, och i mellersta och södra Sverige, å andra sidan, bör tillses, att övre Norrland icke till någon del belastas med kostnader för överföringen söderut.

5. Kostnaden för utbyggnad av sådan värmekraft, som avses under 3), bör helt bäras av konsumenterna inom de sydligare landsdelarna.

6. Vid prissättning av råkraftleverans i övre Norrland bör tillvaron av kraftkällor i bygden beaktas och bygden icke belastas med kostnader för överföringsledningarna, vilka skulle varit överflödiga vid en lokal utbyggnad för tillgodoseende av traktens behov.

Vad som ifrågasättes är alltså att för övre Norrland skulle införas andra bestämmelser rörande vattenkraftens utnyttjande än de som

gälla för landet i övrigt. I det fall att så sker är det icke fråga om be-
trädande av någon ny väg principiellt sett inom lagstiftningen utan
endast om ett utvidgande av ramen för den norrländska skyddslagstift-
ningen, vilken hittills framför allt berört det skogliga området och
jordäganderättsförhållanden. En sådan lagstiftning har varit motive-
rad av att Norrland allmänt taget mer än någon annan landsdel löpt
risk att bli exploaterat till eget förfång. Då en dylik risk får anses
föreligga vid den nu inledda exploateringen i stor skala av vattenkraf-
ten, synas skyddsåtgärder böra övervägas även på detta område.

Även länsstyrelsen i Västernorrlands län har påvisat — i sitt yttrande
över sakkunnigas förslag till revision av bygdekraftsbestämmelserna —
att missförhållanden av olika slag framträtt vid exploateringen av den
norrländska vattenkraften. Länsstyrelsen har framfört tanken att en
viss avgift borde uttagas på varje förbrukad kilowattimme elektrisk
kraft och användas till främjande av utvecklingen inom de delar av
landet där kraftkällorna ligger. En liknande tankegång har utvecklats
av Västerbottens läns elektriska föreningar, Västernorrlands och Jämt-
lands läns företagarföreningar och även av andra företrädare i Norr-
land för bygdernas och länens intressen i vattenkraftsfrågorna.

Ur länsstyrelsens yttrande må bl. a. följande anföras:

Skyldigheten att tillhandahålla bygdekraft bör vidgas att avse även
andra och större ändamål än dem, som nu angivas i fjärde kap. 1 §
vattenlagen. Bestämmelserna härutinnan liksom hela begreppet "kring-
liggande bygd" äro enligt länsstyrelsens uppfattning föråldrade. "Byg-
den" som geografiskt begrepp bör i förevarande sammanhang göras
liktydig med Norrland, som nu är på väg att svara för större delen av
vårt lands elkraftproduktion. För all från "bygden" i denna mening
exporterad kraft bör en exportavgift uttagas, så ävvägd att den läm-
nar en skäligen ersättning till Norrland för den exploatering av dess här
ifrågavarande naturtillgångar, som sker i huvudsakligt syfte att för-
hjälpa övriga delar av riket till en bättre standard och större möjlig-
heter att utveckla sitt näringsliv, än dessa landsdelar eljest skulle
hava haft. Avgifterna böra tillföras särskilda länsfonder att efter respek-
tive länsstyrelsers bedömning användas i första hand till en förbättrad
och förbilligad kraftförsörjning i de trakter, som äro i behov därav, och
i andra hand till åtgärder för utveckling av respektive läns näringsliv
efter prövning av behov och lokala förutsättningar. Ett efter nu skis-
serade principer reformerat "bygdekraftsinstitut" bör jämväl inne-
fatta bestämmelser av innehåll, att vederbörande kraftverksägare
kollektivt hava att svara för att förefintliga och skäligen berättigade
kraftbehov i "bygden" i första hand tillgodoses, innan export av kraft
till andra landsdelar äger rum.

Om de av berörda myndigheter och institutioner framlagda förslagen
vunne beaktande, skulle förutsättningar skapas för att en bygd komme
att erhålla en mera rimlig kompensation för gjorda intrång och fram-
tida generationer skulle få någon fördel av bygdens naturtillgångar.
Till följd av de stora energimängder som utvinnes skulle exempelvis

en jämförelsevis blygsam accis kunna tillföra bygden betydande be-
lopp. Vid diskussion av kraftpriser och krafttaxor har från kraftpro-
ducenthåll framhållits, att kostnaden för elkraft vanligtvis är av un-
derordnad betydelse i förhållande till de fördelar som uppnås. En
måttlig accis skulle därför ej bliva någon belastning av betydelse på
näringslivet.

De här återgivna synpunkterna har framkallat gensagor, bl. a. från
vattenfallsstyrelsen, vars chefstjänstemän vid olika tillfällen — ge-
neraldirektör Rusck senast i Norrländsk Tidskrift — framhållit både att
Norrlands kraftbehov alltid kommer att tillgodoses och att det kom-
mer att ske till moderata priser. Till dessa och liknande uttalanden är
här blott att säga, att det skulle vara lugnande om det vore så att de
grundade sig på några stadganden i lag eller författningar eller i avtal.
Så är tyvärr icke fallet. Därtill kommer, att vattenfallsstyrelsen icke
kan tala på de enskilda kraftverkföretagarnas vägnar eller i övrigt
göra några utfästelser för deras räkning.

Vad som sålunda från olika håll och i olika sammanhang framförts
och betonats om behövligheten av skyddsåtgärder mot en exploatering
av den norrländska vattenkraften till Norrlands förfång har tyvärr
ännu icke lett till några positiva åtgärder. Elkraftutredningen, som
nu arbetat i tio år, har helt visst utfört åtskilligt värdefullt arbete, men
i de stora frågor som här berörts torde knappast kunna förväntas några
ur norrländsk synpunkt acceptabla förslag.

Vid detta förhållande anser vi oss nödsakade anhålla att riksdagen
ville ägna uppmärksamhet åt den för Norrland djupt allvarliga fråga,
som den där pågående vattenkraftexploateringen är, och lämna sitt
stöd, då vi nu hemställer om snara åtgärder till skydd för de norr-
ländska länen mot för dem skadliga verkningar av exploateringen. Vi
finner det sålunda påkallat att lagstiftningen ingriper för att garantera
att de norrländska länen ej blott i nutiden utan även i framtiden bli
tillförsäkrade elkraft för sin egen utveckling och en skälig ersättning
för exporterad elkraft, lämpligen uttagen i form av accis.

Under återopande av vad som ovan anförts hemställer vi,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla
om en allsidig och grundlig utredning av de problem,
som här behandlats, i enlighet med här angivna syn-
punkter och att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen lägga
fram de förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 20 januari 1953.

Nils A. Larsson.

A. Gillström.

J. F. Grym.

Olof Pålsson.

E. Hj. Nyström.

Axel Andersson.

Karl Aug. Johansson.

Per Olofsson.

Hjalmar Nilsson.

P. J. Näslund.